

Kadrioru loss (väliskunstimuuseum), Tallinn, 25.05.2009

Kõne Riigikontrolli 90. aastapäevale pühendatud vastuvõtul

Austatud vabariigi president,
Riigikogu esimees,
lahkunud, ametisoleva ja tulevase valitsuse liikmed,
daamid ja härrad

Enne Riigikontrolli asjade juurde asumist on mul hea meel õnnitleda siinviibivat kaitseväge juhatajat ja teisi riigikaitse juhte tänase ajaloolise tähtpäeva puhul – nimelt täna 90 aastat tagasi võtsid Eesti väed Vabadussõjas ära Pihkva.

Täna teid kõiki, et leidsite võimaluse siia tulla, et üheskoos märkida 90 aasta möödumist Riigikontrolli töö algusest, mis on samuti Vabadussõjaga tihedalt seotud. Maapäev võttis vastu otsuse Riigikontrolli loomise kohta Vabadussõja 30. päeval – 27. detsembril 1918. Otsusest reaalse tegutsemiseni läks aga aega. 1919. aasta kevadel oli Riigikontroll juba tööd alustanud. Esimeseks tööks oli sõjaväljal kontrollida, et sõdurite supikatla juures kuritarvitusi ette ei tuleks, sest just täis kõhust sõltub sõduri moraal. Muide Vabadussõja teema on meil ka praegu 90 aastat hiljem aktuaalne – Riigikontroll vaatab, kuidas on läinud Vabadussõja võidusamba püstitamine. Aga see selleks.

Pärast sõja lõppu kulges Riigikontrolli areng üsna vaevaliselt, stabiliseerumine toimus 1920ndate lõpus. 1940. aastal jagas Riigikontroll riigi saatust.

19 aastat tagasi Riigikontroll taastati. See ei olnud veel oma iseisvuse taastanud Eesti põhiseaduslik asutus, kuid algus oli tehtud. 1992. aastal vastu võetud põhiseadus andis Riigikontrollile sõltumatu põhiseadusliku institutsiooni staatuse. Ja kuigi Riigikontrolli peatükk on Põhiseaduse Assamblees kõige vähem tähelepanu pälvinud ja kõige vähem läbitunnetatud peatükk, on sel olnud meie tegevusele pigem positiivne mõju.

Ja siin me siis nüüd oleme. Tänapäevane Riigikontroll erineb oluliselt sellest Riigikontrollist, mis ta oli enne sõda, ja ka sellest Riigikontrollist, mis ta oli veel kümme aastat tagasi. Ja absoluutselt erineb ta sellest Riigikontrollist, millisenä avalikkus soovib meid näha. Verd, verd ja veel kord verd, kostavad kõikjal meie suunas hüüded. See ei ole äga meie tee.

Riigikontrolli ülesanne ei ole olla mingi nuiaga nüpeldaja, paljastaja, pealtkuulaja, kinnipanija ja lahtilaskja. Riigikontrolli asi pole kedagi karistada. Me ei teosta ise võimu, vaid abistame soovitusi andes neid, kes on seatud otsuseid vastu võtma. Seega, Riigikontrolli ülesanne on anda õigel ajal infot, mis aitaks poliitikutel teha otsuseid ja kujundada poliitikat, mille tulemid on näha alles aastate pärast. See põhimõte on eriti aktuaalne tänases päevas. Eraldi probleem on muidugi siis, kui need, kes peaks otsustama, ei suuda või ei taha otsustada ...

• • •

Ma tänapäev Riigikontrolli taastamise aegset juhti Hindrek Meri alusepanemise eest. Ja mu tänu kuulub Juhan Partsile, kes Riigikontrolli põhimõtteliselt reformis ja tegi sellest Euroopa traditsioonidele ja mõõdupuule vastava auditiasutuse. Minul on olnud au seda suunda edasi arendada ja üha enam orienteerida Riigikontrolli minevikus vigade otsmiselt tulevikku vaatajaks ja otsustajatele nõu andjaks.

1921. aastal ilmus Postimehe juhtkiri pealkirja all „Rohkem õiglust!“. Tsiteerin: „Meie kontroll peaks omaks võtma Inglise Riigikontrolli tegevuse, mida ilmas kõige paremaks peetakse. Seal ei jäta kontroll ühtegi kuritarvitust avalikkuse ette toomata, kuid juhib sellejuures avalikkuse tähelepanu ka nende asutuste ja üksikute ametnikkude peale, kes omas töös iseäralist korralikkust üles on näidanud. Sellega leiaks rahuldust ühiskonna õiglustunne ja valitsuse prestiižil ei tarvitse karta kõikumist.“

Sama teed peab ka meie kontroll käima, et suure osa ametnikkude pealt ära pühkida seda üleüldist autuse plekki, mida üksikute tegevus kogu ametniku seisusele peale vajutanud. Sellega saab kõrvaldatud ka üks kurvastav nähtus meie riigi elus, nimelt ametnikkude põgene-mine riigi asutustest. Korralik tööinimene ei kannata pika peale enese sarnastamist kuritahtliste isikutega ja peab paremaks lahkuda riigi-teenistusest ja üle minna erateenistusse, kus tema tööd õiglasemalt osatakse hinnata. Teisest küljest saab ka rahva hulgas äratundmine maad võtma, et on olemas ausaid ja korralikka ametnikka, kelle korraldusi kui otstarbekohaseid vastu võib võtta.“ Tsitaadi lõpp.

Ma kõik teeme vigu. Ka Riigikontroll. Ja ma palun vabandust kõigi ees, kes alates 1918. aastast peale on tundnud, et Riigikontroll ei ole neid hinnates olnud õiglane. Ja ma tänan kõiki, kes on teinud meiega sõbralikku koostööd selle nimel, et aidata Eesti riiki koos paremaks teha.

Ühest asjast siiski veel. Meie töö oluline adressaat on lisaks Riigikogule ja valitsusele avalikkus ehk maksumaksjad. Maksumaksjatel on õigus teada, kuidas nende raha kasutatakse.

Viimasel nädalal olen ma teatavatel põhjustel usinalt lugenud taas üle kultusteost „Jah, härra peaminister“. Seal on üks koht, kus Sir Humphrey ja Sir Arnold arutlevad informatsioonivabaduse üle ja tões-tavad klaasi informatsioonivabaduse terviseks. Eriti, kui see juhtub riik-likes huvides olema. Ma ühinen nendega, sest läbipaistev asjaajamine on meie kõige tugevam liitlane riigi paremaks muutmise toetamisel.

Et sõna „audit“ ja „audiitor“ tulenevad ladina sõnast *auditus*, mis tähendab kuulamist, siis ma üritan täna rohkem kuulata ja vähem rääkida.